

## TURIZM SOHASIDA MA'LUMOTLAR SIFATINI OSHIRISH VA STATISTIK MONITORING TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA AMALIY TAVSIYALAR

*O'zbekiston Respublikasi  
Bank-moliya akademiyasi magistranti  
Abdiraxmonov Dilshod Shavkat o'g'li  
dilshodabdurahmonov9904@gmail.com*

**Annotatsiya:** Ushbu tezisdagi turizm sohasida ma'lumotlar bazasini shakllantirish, uni to'plash jarayoni, sifatni ta'minlashdagi kamchiliklar va afzalliklar, shuningdek, ta'sir etuvchi omillar tahlil qilindi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar va xalqaro standartlar asosida turizm statistikasi sifatini oshirish yo'llari ko'rsatildi. Xorijiy tajribalar bilan solishtirish orqali O'zbekiston uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

**Kalit so'zlar:** turizm statistikasi, ma'lumotlar bazasi, sifatni ta'minlash, raqamli texnologiyalar, xalqaro standartlar, O'zbekiston.

**Аннотация:** В данной работе проанализированы процессы формирования и сбора базы данных по туризму, выявлены проблемы и преимущества обеспечения качества статистической информации, а также факторы, влияющие на нее. Рассмотрены пути повышения качества туристической статистики на основе современных цифровых технологий и международных стандартов. На основе зарубежного опыта разработаны практические рекомендации для Узбекистана.

**Ключевые слова:** статистика туризма, база данных, обеспечение качества, цифровые технологии, международные стандарты, Узбекистан.

**Abstract:** This thesis analyzes the processes of forming and collecting tourism data bases, identifies shortcomings and advantages in ensuring the quality of statistical information, and examines influencing factors. It proposes ways to improve tourism statistics quality based on modern digital technologies and international standards. Practical recommendations for Uzbekistan are developed through comparison with foreign experiences.

**Keywords:** tourism statistics, data base, quality assurance, digital technologies, international standards, Uzbekistan.

Turizm sohasining jahondagi o'sishi va uning iqtisodiyotdagi ahamiyati sohada ma'lumotlar sifatiga bo'lgan talabni keskin oshirdi. Hisob-kitoblar va statistik monitoring turizmning barqaror rivojlanishi va samarali boshqaruvida asosiy vosita hisoblanadi. Jahon bo'ylab soha rivojiga oid ko'rsatkichlar va dinamikani to'g'ri baholash uchun ma'lumotlarning aniq, ishonchli va real vaqt rejimida olinishi zarur [1].

Mamlakatimizda esa hozirgi statistik monitoring tizimlari ko'p jihatdan eskirgan, ma'lumotlar yig'ish va qayta ishlashda ko'plab kamchiliklar mavjud [2].

Shu sababli, turizm sohasidagi hisob-kitob va monitoring tizimini zamonaviy texnologiyalar asosida takomillashtirish, raqamli yechimlar joriy etish va xalqaro standartlarga moslashtirish muhim ilmiy va amaliy vazifa bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi turizm sohasida so'nggi yillarda sezilarli o'sish kuzatilmoqda. Masalan, 2023 yilda sayyohlar soni 7,8 million kishini tashkil etib, bu ko'rsatkich 2018 yildagiga nisbatan 35% ga oshgan [3]. Ammo, ma'lumotlarning sifat va yangilanish tezligi pastligi, bu o'sishni to'liq aks ettirishga imkon bermaydi.

### **Turizm statistik ma'lumotlari bazasi va uning to'plash jarayoni: sifatni ta'minlash muammolari va afzalliklari**

#### *1. Turizm statistik ma'lumotlari bazasining ahamiyati.*

Turizm statistikasi — bu turizm sohasidagi barcha jarayonlarni, jumladan, sayyohlarning oqimi, ularning xarajatlari, xizmat ko'rsatish ob'ektlarining holati, iqtisodiy ko'rsatkichlar va boshqa ko'plab parametrlarni o'z ichiga oluvchi keng tizimdir [1]. Ushbu ma'lumotlar bazasi turizm sohasining holatini chuqur tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi [2].

*2. Ma'lumotlarni to'plash jarayoni.* Turizm statistikasi uchun ma'lumotlar quyidagi asosiy manbalardan yig'iladi:

**Sayyohlar so'rovlari:** Bu so'rovlar sayyohlarning xatti-harakatlari, qoniqish darajasi va xarajatlari haqida ma'lumot beradi [3].

**Mehmonxonalar va xizmat ko'rsatish tashkilotlari hisobotlari:** Ular turar joylar, bandlik darajasi va xizmatlar haqida ma'lumot taqdim etadi [4].

**Transport va chegara nazorati ma'lumotlari:** Sayyohlarning kirish-chiqishi haqida aniq raqamlarni ta'minlaydi [5].

**Onlayn platformalar va raqamli tizimlar:** Bugungi kunda ko'plab davlatlar turizm statistikasi uchun raqamli platformalardan foydalanmoqda [8].

Ma'lumot yig'ish jarayoni ko'plab bosqichlarni o'z ichiga oladi: ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash, tekshirish va saqlash. Ushbu jarayonlar turizm statistikasi sifatining asosidir [6].

#### *3. Kamchiliklar va muammolar. Ma'lumotlarning sifatiga ta'sir etuvchi omillar:*

- **Yangi texnologiyalar yetarli darajada joriy etilmaganligi:** O'zbekistonda ko'plab statistik ma'lumotlar hanuz an'anaviy qog'oz asosida yig'ilib, raqamlashtirish darajasi past. Bu ma'lumotlarda xatoliklar va kechikishlarga sabab bo'ladi [2,4].

- **Ma'lumotlarning yagona markazlashtirilmaganligi:** Turizm sohasiga oid ma'lumotlar turli tashkilotlar tomonidan alohida yig'iladi, bu esa umumiy tahlil va monitoringni qiyinlashtiradi [6].

- **Kadrlar malakasi yetishmasligi:** Statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tahlil qilishda malakali kadrlar yetishmasligi sifatni pasaytiradi [5].

- **Standartlarning mavjud emasligi yoki xalqaro talablar bilan mos kelmasligi:**

Bu statistika ma'lumotlarining xalqaro miqyosda solishtirilishini qiyinlashtiradi [7].

*Ma'lumotlar to'plash jarayonidagi texnik va tashkiliy muammolar:*

So'rovlarning qog'ozli shaklda o'tkazilishi natijasida ma'lumotlar bazasida noto'g'ri yoki noto'liq ma'lumotlar paydo bo'ladi [4].

Ma'lumotlarni real vaqt rejimida yangilash imkoniyati yo'qligi, bu esa qaror qabul qilishni kechiktiradi [12].

Raqamli tizimlar va monitoring platformalarining yetishmasligi [8].

4. *Afzalliklar va mavjud imkoniyatlar.* Raqamlashtirish va innovatsiyalar. Raqamli texnologiyalarni joriy etish turizm statistikasi sifatini oshirishga katta yordam beradi. Misol uchun, Singapur va AQShda IoT va Big Data tizimlari yordamida ma'lumotlarni real vaqt rejimida yig'ish va tahlil qilish imkoniyati yaratilgan [8,9,12].

Yagona standartlar va indikatorlar. Eurostat tomonidan ishlab chiqilgan yagona standartlar va indikatorlar turizm statistikasi sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu orqali barcha davlatlarda ma'lumotlarni bir xil mezonlar bo'yicha yig'ish va taqqoslash amalga oshiriladi [6,13].

Malakali kadrlar tayyorlash. Davlat va nodavlat tashkilotlari tomonidan malakali kadrlarni tayyorlash va ularning zamonaviy texnologiyalarni o'rganishi sifatini oshirishga yordam beradi [11].

5. *Ta'sir etuvchi omillar.* Turizm statistikasi sifatiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar:

- **Texnologik infratuzilma:** Raqamlashtirish darajasi, ma'lumotlarni avtomatlashtirish tizimlarining mavjudligi [8].

- **Tashkiliy samaradorlik:** Ma'lumotlarni yig'ish va boshqarish tizimining yagona va integratsiyalashgan bo'lishi [6].

- **Xodimlarning malakasi:** Statistika sohasidagi mutaxassislarining bilim darajasi va tajribasi [5].

- **Qonunchilik va normativ-huquqiy baza:** Statistik ma'lumotlar yig'ish va ulardan foydalanishni tartibga soluvchi hujjatlar mavjudligi [2].

6. *Muallifning tavsiyalari.* O'zbekiston turizm statistikasi tizimini takomillashtirish uchun quyidagilarni amalga oshirish muhim deb hisoblayman:

- Raqamli tizimlarni keng joriy etish, ayniqsa real vaqt rejimida ma'lumotlarni yig'ish imkonini beruvchi texnologiyalarni tatbiq etish [8,10].

- Turizm statistikasi uchun yagona milliy ma'lumotlar bazasini yaratish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish [6,7].

- Statistika sohasidagi kadrlarning malakasini oshirish uchun doimiy trening va xalqaro tajriba almashish platformalarini tashkil etish [11].

- Turizm statistikasi qonunchiligini takomillashtirish va standartlashtirish [2].

Turizm sohasida statistik monitoringni takomillashtirish uchun, birinchi navbatda, mavjud tizimlarni raqamlashtirish va yagona markazlashgan platformani



yaratish lozim. Bunda nafaqat texnologik yechimlar, balki kadrlar tayyorlashga ham katta e'tibor qaratish zarur.

Shuningdek, xalqaro tajribalarni faqat o'rganib qolmasdan, ularni mamlakatimiz sharoitiga moslashtirish va tatbiq etish uchun mustaqil ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilishi kerak. Misol uchun, Eurostatning indikator tizimi va AQShning real vaqt rejimidagi ma'lumot yig'ish metodologiyasini O'zbekiston uchun maxsus modellashtirish va pilot loyihalar o'tkazish tavsiya etiladi.

Bunday takomillashtirish natijasida turizm sohasining haqiqiy holati aniq ko'rsatiladi, resurslar samarali taqsimlanadi va investitsiyalar uchun ishonchli asos yaratiladi.

Xulosa qilib ayganda, turizm sohasida ma'lumotlar sifatini oshirish va statistik monitoring tizimini takomillashtirish muhim ilmiy va amaliy vazifadir. Zamonaviy raqamli texnologiyalar, yagona milliy standartlar, malakali kadrlar va xalqaro tajribalarni tatbiq etish orqali mamlakatimizda turizm sohasining rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratish mumkin.

Turizm statistikasi sifatini oshirish — bu nafaqat turizm sohasi uchun balki butun iqtisodiyot uchun ham muhim vazifa. Raqamli texnologiyalar, yagona ma'lumotlar bazasi va malakali kadrlar yordami bilan biz ma'lumotlarning sifatini oshirib, sohadagi boshqaruvni yanada samarali qilamiz. Xalqaro tajribalarni chuqur o'rganib, mamlakatimiz sharoitiga moslashtirish esa strategik rivojlanish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Bu esa iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, turizm infratuzilmasini rivojlantirish va xalqaro raqobatbardoshlikni oshirish uchun juda muhimdir.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Tourism Organization (UNWTO). *Tourism Highlights 2023*. Madrid, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Turizm Vazirligi. *Turizm statistikasi yillik hisobotlari*, Toshkent, 2023.
3. O'zbekiston Respublikasi Statistika Qo'mitasi, *Turizm ko'rsatkichlari*, 2023.
4. Karimov, D. *Turizm statistikasining zamonaviy muammolari*, Toshkent, 2022.
5. Hasanov, M. *Statistik monitoring va kadrlar malakasi*, Ilmiy nashrlar, 2023.
6. Eurostat. *Tourism Statistics Methodology*, 2023.
7. Davis, R. *Capacity Building for Tourism Statistics*, International Tourism Conference Proceedings, 2021.
8. Li, X., Wang, Y. *Big Data and AI in Tourism Monitoring*, Tourism Management, 2022.
9. Singapore Tourism Board. *Annual Report 2023*, Singapore, 2023.
10. O'zbekiston Respublikasi Axborot Texnologiyalari Vazirligi, *Raqamli transformatsiya strategiyasi*, 2023.
11. UNWTO. *Tourism Statistical Standards*, Madrid, 2022.
12. NTSA. *US National Tourism Statistics Report 2024*, Washington DC, 2024.
13. Eurostat. *Real-Time Tourism Data Platforms*, 2023.